

Sygn. akt I PK 57/14

POSTANOWIENIE

Dnia 20 sierpnia 2014 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Małgorzata Wrębiakowska-Marzec

w sprawie z powództwa P. [...] Spółki Akcyjnej Oddziału Kopalni [...] w R.
przeciwko S. K.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 20 sierpnia 2014 r.,

skargi kasacyjnej strony powodowej od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i
Ubezpieczeń Społecznych w P.

z dnia 20 listopada 2013 r., sygn. akt V Pa [...],

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w P. wyrokiem z dnia 20 listopada 2013 r. oddalił apelację
P. [...] S.A. Oddziału Kopalnia [...] w R. od wyroku Sądu Rejonowego w B. z dnia
21 grudnia 2012 r., którym oddalono powództwo przeciwko S. K. o zwrot
nienależnego świadczenia.

W skardze kasacyjnej strona powodowa zarzuciła naruszenie prawa
materialnego, przez: 1) błędną wykładnię art. 409 w związku z art. 410 k.c. oraz
300 k.p. polegającą na przyjęciu, po pierwsze - „wygaśnięcia po stronie
bezpodstawnie wzbogaconej strony przeciwnej obowiązku wydania korzyści
uzyskanej od skarżącego na podstawie prawomocnego wyroku sądu, który został
następnie uchylony wskutek jego zaskarżenia skargą kasacyjną”; po drugie - że
strona przeciwna, wyzbywając się korzyści uzyskanej od skarżącego na podstawie
prawomocnego wyroku sądu, nie musiała liczyć się z obowiązkiem jej wydania, w

sytuacji gdy od wyroku tego przysługiwało prawo wniesienia skargi kasacyjnej, w wyniku wniesienia której wyrok ten został następnie uchylony; po trzecie - że powinność w zakresie liczenia się z obowiązkiem wydania korzyści przez bezpodstawnie wzbogaconego jest kwestią odnoszącą się wyłącznie do świadomości wzbogaconego, niezależnie od tego, czy jego przekonanie jest obiektywnie uzasadnione na tle istniejących okoliczności sprawy; po czwarte - że strona przeciwna, poprzez fakt dokonania darowizny ze środków pochodzących z uzyskanego od skarżącego nienależnego świadczenia, nie jest już wzbogacona; 2) błędną wykładnię art. 405 w związku z art. 409 w związku z art. 410 k.c. w związku z art. 64 Konstytucji RP oraz w związku z art. 300 k.p., przejawiającą się uznaniem, że momentem, od którego strona przeciwna winna się liczyć z obowiązkiem zwrotu otrzymanego świadczenia jest moment dowiedzenia się o złożeniu przez skarżącego skargi kasacyjnej; 3) niezastosowanie art. 64 Konstytucji RP i w efekcie nieuwzględnienie przysługującego skarżącemu prawa do poszanowania oraz ochrony jego własności.

Wskazując na powyższe zarzuty skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy Sądowi drugiej instancji do ponownego rozpoznania, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i orzeczenie co do istoty sprawy poprzez uwzględnienie powództwa.

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania uzasadniony został: 1) oczywistą zasadnością skargi kasacyjnej, albowiem zaskarżony wyrok „rażąco narusza przepisy prawa wskazane w *petitum* skargi [w uzasadnieniu wniosku wskazano na art. 409 w związku z art. 410 k.c. i art. 45 ust. 1 Konstytucji RP], a jego pozostawienie w obrocie prawnym byłoby krzywdzące dla skarżącego, pozbawiając go należnej mu ochrony prawnej”, zaś z uwagi na podnoszone argumenty i wątpliwości powstające na gruncie zapadłego wyroku „wnoszona skarga kasacyjna wydaje się być oczywiście uzasadniona”; 2) koniecznością rozstrzygnięcia istotnego zagadnienia prawnego mającego znaczenie dla jednolitości orzecznictwa, a sprowadzającego się do wyjaśnienia następujących kwestii: a) czy w przypadku uzyskania korzyści majątkowej na podstawie prawomocnego wyroku sądu drugiej instancji przez osobę inicjującą postępowanie przed sądem, w którym występuje ona za pośrednictwem profesjonalnego

pełnomocnika, można przypisać jej obowiązek liczenia się ze zwrotem tej korzyści w momencie wyzbywania się jej, w sytuacji gdy od wyroku tego przysługuje skarga kasacyjna; b) z jaką chwilą powstaje ewentualny obowiązek liczenia się z możliwością uchylecia bądź zmiany prawomocnego wyroku sądu po stronie osoby, która na mocy tego wyroku uzyskała korzyść majątkową, w sytuacji, gdy była ona inicjatorem postępowania przed sądem, a w postępowaniu tym była reprezentowana przez profesjonalnego pełnomocnika - czy osoba ta powinna liczyć się z możliwością zaskarżenia prawomocnego wyroku sądu od chwili jego wydania do upływu terminu na wniesienie skargi kasacyjnej, czy też dopiero od momentu otrzymania informacji o wniesieniu skargi przez stronę przeciwną; c) czy na podstawie art. 409 k.c. powinno się liczenia się z obowiązkiem zwrotu uzyskanej korzyści przez bezpodstawnie wzbogaconego należy odnosić jedynie do stanu jego świadomości w chwili wyzbywania się tej korzyści, czy też do uzasadnionego okolicznościami danej sprawy obiektywnie stwierdzalnego wymogu jaki można mu postawić w tym zakresie; d) czy od osoby reprezentowanej w postępowaniu sądowym przez profesjonalnego pełnomocnika można wymagać większej staranności i świadomości co do konsekwencji prawnych dokonywanych czynności procesowych i ich zaniechań niż od osoby działającej bez takiego pełnomocnika; e) czy udzielenie pełnomocnictwa profesjonalnemu pełnomocnikowi do reprezentowania osoby w postępowaniu przed sądem powoduje, że wszelkie działania i zaniechania pełnomocnika odnoszą skutki bezpośrednio w sferze uprawnień i obowiązków mocodawcy, w szczególności czy brak poinformowania przez pełnomocnika swojego mocodawcy o możliwości uchylecia bądź zmiany prawomocnego wyroku sądu, na mocy którego mocodawca uzyskał korzyść majątkową, wpływa na obowiązek liczenia się przez niego z koniecznością zwrotu tej korzyści w okresie, w którym od wyroku tego może zostać złożona skarga kasacyjna; f) czy poprzez fakt wyzbycia się uzyskanej korzyści przez bezpodstawnie wzbogaconego w drodze dokonania jej darowizny na rzecz osoby trzeciej, wyzbywający pozostaje nadal wzbogacony przez zaoszczędzenie wydatku, który poniósłby ze środków pochodzących z innych źródeł; 3) potrzebą wykładni wywołującego rozbieżności w orzecznictwie sądów art. 409 k.c. - w zakresie wskazanej w nim powinno się liczenia się z obowiązkiem zwrotu korzyści

majątkowej uzyskanej na podstawie prawomocnego wyroku sądu drugiej instancji, w sytuacji gdy od wyroku tego przysługuje skarga kasacyjna, w konsekwencji której może on zostać uchylony bądź zmieniony, a więc odpadnie podstawa prawna tej korzyści. W tym ostatnim zakresie skarżący wskazał na wyroki Sądu Najwyższego z dnia 8 grudnia 2006 r., V CSK 229/06; z dnia 3 grudnia 2009 r., PK 77/09; z dnia 5 października 2012 r., I PK 86/12; z dnia 9 stycznia 2007 r., II PK 138/06; z dnia 2 marca 2010 r., II PK 246/09 oraz z dnia 12 lutego 2013 r., II PK 180/11.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Przepis art. 398⁴ § 2 k.p.c. wymaga, aby wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania stanowił odrębny element pisma niezależny od przytoczenia podstaw kasacyjnych i ich uzasadnienia (art. 398⁴ § 1 pkt 2 k.p.c.). Uzasadnienie wniosku natomiast powinno nawiązywać do przesłanek przyjęcia skargi do rozpoznania określonych w art. 398⁹ § 1 k.p.c. Zgodnie z tym przepisem Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli: 1) w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, 2) istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, 3) zachodzi nieważność postępowania lub 4) skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Spełnienie wymagania z art. 398⁴ § 2 k.p.c. powinno zatem przybrać formę wyodrębnionego wyводу prawnego, w którym skarżący wskaże, jakie występujące w sprawie okoliczności pozwalają na uwzględnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania i jednocześnie uzasadni, dlaczego odpowiadają one ustawowemu katalogowi przesłanek.

Z art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. wynika konieczność nie tylko powołania się na okoliczność, że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona, ale również wykazania, że przesłanka ta rzeczywiście zachodzi. Oznacza to, że skarżący musi wskazać, w czym - w jego ocenie - wyraża się „oczywistość” zasadności skargi oraz podać argumenty wykazujące, że rzeczywiście skarga jest uzasadniona w sposób oczywisty. Sam zarzut naruszenia (nawet oczywistego) określonego przepisu (przepisów) nie prowadzi bowiem wprost do oceny, że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona, czyli że jej zarzuty są zasadne „na pierwszy rzut oka”

(*prima facie*) i w sposób oczywisty prowadzą do uznania zaskarżonego wyroku za błędny i jego wzruszenia (por. między innymi postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 26 kwietnia 2006 r., II CZ 28/06, niepublikowane i orzeczenia tam powołane). Jest tak dlatego, że o ile dla uwzględnienia skargi kasacyjnej wystarczy, iż jej podstawa jest usprawiedliwiona, to dla jej przyjęcia do rozpoznania koniecznej jest wykazanie kwalifikowanej podstawy naruszenia prawa materialnego lub procesowego widocznej przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej, bez wdawania się w pogłębioną analizę prawną. Z tego względu przyjmuje się, że nie spełnia tego wymagania odwołanie się do podstaw kasacyjnych i opatrzenie zawartego tam zarzutu dodatkowo mianem rażącego, ewidentnego, kwalifikowanego lub oczywistego, jeżeli nie zostanie wykazane, w czym przejawia się oczywistość wydania wadliwego orzeczenia.

Skarżący nie odnosi się do tak rozumianej przesłanki przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania z uwagi na jej oczywistą zasadność, gdyż (pomijając, że odwołanie się przez niego do „rażącego naruszenia przepisów wskazanych w *petitum* skargi” jest - co wyżej podniesiono - niewystarczające) takiemu uznaniu sprzeciwia się już to, iż skarżący jednocześnie wskazuje na wyłanianie się na tle art. 409 w związku z art. 410 k.c. wielu zagadnień prawnych i wątpliwości interpretacyjnych tak poważnych, że wymagających - w jego ocenie - zaangażowania Sądu Najwyższego, zaś odwoływanie się przez niego do art. 45 ust. 1 Konstytucji RP jest bezprzedmiotowe, skoro przepis ten nie został powołany w zarzutach kasacyjnych.

Zagadnieniem prawnym jest zagadnienie, które wiąże się z określonym przepisem prawa materialnego lub procesowego lub uregulowaniem prawnym, których wyjaśnienie ma nie tylko znaczenie dla rozstrzygnięcia przedmiotowej sprawy, ale także dla rozstrzygnięcia innych podobnych spraw. Wskazanie zagadnienia prawnego uzasadniającego wniosek o rozpoznanie skargi kasacyjnej powinno zatem nastąpić przez określenie przepisów prawa, w związku z którymi zostało sformułowane i wskazanie argumentów, które prowadzą do rozbieżnych ocen. Dopiero bowiem wówczas Sąd Najwyższy ma podstawę do oceny, czy przedstawione zagadnienie jest rzeczywiście zagadnieniem „prawnym” oraz czy jest to zagadnienie „istotne” (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 maja

2001 r., II CZ 35/01, OSNC 2002 nr 1, poz. 11; z dnia 13 sierpnia 2002 r., I PKN 649/01, OSNP 2004 nr 9, poz. 158; z dnia 14 lutego 2003 r., I PK 306/02, Wokanda 2004, nr 7-8, s. 51). Twierdzenie o występowaniu istotnego zagadnienia prawnego jest uzasadnione tylko wtedy, kiedy przedstawiony problem prawny nie został jeszcze rozstrzygnięty przez Sąd Najwyższy lub kiedy istnieją rozbieżne poglądy w tym zakresie, wynikające z odmiennej wykładni przepisów konstruujących to zagadnienie (por. postanowienie z dnia 12 marca 2010 r., II UK 400/09, LEX nr 577468). Z kolei odwołanie się do przesłanki istnienia potrzeby wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów wymaga wykazania, że określony przepis prawa, mimo że budzi poważne wątpliwości (ze wskazaniem, na czym te poważne wątpliwości polegają), nie doczekał się wykładni, bądź że jego niejednolita wykładnia wywołuje rozbieżności w orzecznictwie sądów, które należy przytoczyć (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 11 stycznia 2002 r., III CKN 570/01, OSNC 2002 nr 12, poz. 151 i z dnia 15 października 2002 r., II CZ 102/02, niepublikowane). Nie istnieje potrzeba wykładni przepisów prawa ani nie występuje w sprawie istotne zagadnienie prawne, jeżeli Sąd Najwyższy wyraził swój pogląd we wcześniejszym orzecznictwie, a nie zachodzą okoliczności uzasadniające zmianę tego poglądu. Ponadto rozstrzygnięcie zagadnienia prawnego lub wątpliwości interpretacyjnych nie może się sprowadzać do odpowiedzi na zarzuty skarżącego skierowane pod adresem zaskarżonego orzeczenia ani też do odpowiedzi na wątpliwości skarżącego, które można wyjaśnić za pomocą obowiązujących reguł wykładni bądź w drodze prostego zastosowania przepisów (por. np. postanowienie Sądu Najwyższego dnia 16 stycznia 2003 r., I PK 230/02, OSNP-wkładka 2003 nr 13, poz. 5).

Skarżący, poza postawieniem szeregu pytań stanowiących - w jego ocenie - zagadnienia prawne (tylko jedno z nich zostało powiązane z konkretnym przepisem prawa, tj. art. 409 k.c.), ani nie przeprowadza żadnego wywodu jurydycznego dla wykazania, że istotnie wymagają one zaangażowania Sądu Najwyższego, ani nawet nie przedstawia własnej propozycji ich rozstrzygnięcia. Podobnie w zakresie wątpliwości interpretacyjnych formułowanych na tle art. 409 k.c., skarżący ogranicza się do przytoczenia wyrwanych z kontekstu i oderwanych od określonych

stanów faktycznych i prawnych, w których zostały wyrażone, tez wyroków Sądu Najwyższego, z których miałyby wynikać rozbieżność w zakresie określenia momentu, od którego strona uzyskująca korzyść na podstawie prawomocnego orzeczenia sądu drugiej instancji powinna liczyć się z obowiązkiem jej zwrotu. Tymczasem w orzeczeniach tych nie ma żadnej rozbieżności. Po pierwsze, nie ma wątpliwości, że uzyskanie korzyści na podstawie nieprawomocnego lecz wykonalnego orzeczenia sądu drugiej instancji stwarza powinność liczenia się z obowiązkiem zwrotu, a dopiero prawomocność orzeczenia usuwa tę powinność (tak w wyrokach z dnia 26 lutego 2004 r., V CK 220/03, OSNC 2005 nr 3, poz. 49; z dnia 23 czerwca 2005 r., II PK 288/04, OSNP 2006 nr 9-10, poz. 146; z dnia 8 grudnia 2006 r., V CSK 229/06, LEX nr 359457). W rezultacie - co do zasady - strona, która uzyskała korzyść majątkową na podstawie prawomocnego wyroku nie musi wykazać (udowadniać), że zachodzi sytuacja braku powinności liczenia się z obowiązkiem zwrotu do czasu dowiedzenia się o przyjęciu skargi kasacyjnej do rozpoznania, jednak może być kwestionowana dobra wiara strony odnoszona do chwili wyzbywania się korzyści (tak w wyrokach z dnia 25 stycznia 1971 r., I CR 552/70, OSN 1971 nr 9, poz. 161; z dnia 16 listopada 1977 r., I PRN 146/77, LEX nr 14439; z dnia 4 kwietnia 2008 r., I PK 247/07, OSNP 2009 nr 17-18, poz. 223; z dnia 5 października 2012 r., I PK 86/12, OSNP 2013 nr 17-18, poz. 203; z dnia 12 lutego 2013 r., II PK 180/11, LEX nr 1294160). Po drugie, ocena sprawy w kontekście kryteriów przewidzianych w art. 409 k.c. uzależniona jest od zindywidualizowanych okoliczności, opartych na ich wszechstronnym rozważeniu (por. uzasadnienie uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 11 lipca 2012 r., II PZP 1/12, OSNP 2013 nr 5-6, poz. 49 oraz powołane w nim orzecznictwo i poglądy doktryny oraz wyrok z dnia 20 czerwca 2012 r., I CNP 76/11, LEX nr 1216831). Z tego względu, ponieważ o zakresie zwrotu (art. 409 k.c.) decyduje „powinność” przewidywania obowiązku zwrotu, przeto pracownik, wnosząc powództwo o przywrócenie do pracy, musi liczyć się z tym, że zostanie ono uwzględnione, a zatem że reaktywacja stosunku pracy spowoduje odpadnięcie podstawy świadczenia przysługującego mu od pracodawcy z tytułu rozwiązania stosunku pracy (tak w wyroku z dnia 2 marca 2010 r., II PK 246/09, LEX nr 574533). Podobnie pracownik, którego żądanie ochrony przed bezprawnym i

nieuzasadnionym wypowiedzeniem umowy o pracę z powodu rażącego naruszenia obowiązków pracowniczych, wyłączającego prawo do odprawy, zostało oddalone, powinien liczyć się z tym, że prawo do tego świadczenia (odprawy) może zostać uchylone w wyniku postępowania skargowego (tak w powołanym wyżej wyroku z dnia 12 lutego 2013 r., II PK 180/11). Po trzecie, nic innego nie wynika z przytoczonego przez skarżącego wyroku z dnia 3 grudnia 2012 r., II PK 77/09 (niepublikowanego), zaś powołany przez niego wyrok z dnia 9 stycznia 2007 r., II PK 138/06 (OSNP 2008 nr 3-4, poz. 38) w ogóle nie odnosi się do sytuacji rozporządzenia świadczeniem uzyskanym na podstawie prawomocnego wyroku.

Z tych względów Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c.